

CONSIDERAȚII ASUPRA TRANZIȚIEI ROMÂNIEI DE LA ECONOMIA DE COMANDĂ LA ECONOMIA DE PIAȚĂ

Lect. univ. drd. Ilie MURĂRIȚA
Conf. univ. dr. Marian Ilie SIMINICĂ
Asist. univ. drd. Daniel CÎRCIUMARU
Universitatea din Craiova,
Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor

Abstract: Romania was beginning in 1990 a complex process of transition. The Romanian centralized economy has failed and our country was obligated to begin the reforms. These reforms included both the economic area and the social area. In the economic area, the objective of the reforms constituted the transition to market economy, but we must find the ways to resolve other problems, too, foremost social problems.

Key words: transition, reform, centralized economy, market economy.

Sfârșitul deceniului al nouălea al secolului trecut aducea cu sine schimbări profunde, care aveau să marcheze întreaga evoluție ulterioară a statelor implicate în aceste transformări. Europa Centrală și de Est se regăsește în centrul atenției acestei perioade prin renunțarea la un sistem politic, și anume cel comunist, și adoptarea altuia, respectiv cel bazat pe valorile democrației.

Întregul bloc est-european a fost supus unui adevărat „șoc al tranziției”, datorită presiunilor, politice și economice, manifestate asupra mentalităților și obișnuințelor cetățenilor acestor țări. Deși se încadrează perfect în această categorie, România prezintă și multiple aspecte specifice. Astfel, încă de la debut, în timp ce în majoritatea statelor trecerea de la un regim politic la altul s-a făcut pe cale pașnică, în țara noastră „transferul politic” a fost însoțit de vărsări de sânge. Dacă în celelalte state est-europene instituțiile democratice și-au regăsit locul după 3-5 ani de libertate, în România după 15 ani încă nu este foarte clară direcția spre care trebuie să se îndrepte aceste instituții.

Practic, omul, în calitate de ființă naturală, care este obligată să trăiască în societate, se află în tranziție, în primul rând, prin viață. Pentru a putea parcurge segmentul de timp uman individual care îi este dat, omul trebuie să se lupte permanent cu natura și societatea din el, desfășurând o serie de acțiuni, singur sau în grup. Aceste acțiuni se află sub dictatul limitării, în sensul că viața este scurtă și natura este „zgârcită”, și sub semnul incertitudinilor, fiind subordonate direct realizării trebuințelor.

Ca forme concrete ale luptei omului cu natura și societatea din el, acțiunile întreprinse urmăresc adaptarea cât mai avantajoasă a mijloacelor limitate la realizarea scopurilor. În acest proces permanent, acțiunile pe care oamenii le desfășoară produc o serie de efecte, dezirabile sau indozirabile, pe care le numim ca făcând parte din „efectul de tranziție”. Acesta există la nivelul fiecărui individ uman și exprimă, în formă concretă, ansamblul consecințelor pe care le generează acțiunile întreprinse de fiecare în tranziția prin viață, încercând să se adapteze cât mai bine la neajunsurile vârstei și la nedreptățile oamenilor, la limitele libertății pe care le declanșează mediul natural și mediul creat de oameni.

Conform *Dicţionarului explicativ al limbii române* termenul de tranziţie este definit ca un proces de trecere, lentă sau bruscă de la o stare, de la o situaţie, de la o idee la alta, lăsând, în acelaşi timp, să se înţeleagă că, în esenţa sa, el însoţeşte viaţa şi activitatea oamenilor pretutindeni. Aceasta înseamnă că atât la individ, cât şi la nivelul unei colectivităţi (naţionale sau mondiale), tranziţia apare ori de câte ori condiţiile existente impun schimbări în domeniile vieţii şi activităţii oamenilor, ea constituind forma naturală de evoluţie a acestora, de adaptare la schimbarea condiţiilor de mediu.

Atunci când modificarea condiţiilor de muncă şi viaţă afectează colectivităţile în ansamblul lor, toţi agenţii şi instituţiile economice şi sociale, dar şi întregul lor mecanism de desfăşurare, tranziţia spre un nou mod de realizare a acestora devine o problemă fundamentală a spiritualităţii şi practicii cotidiene. Cuprinzând toate domeniile vieţii şi activităţii oamenilor, o astfel de trecere antrenează deopotrivă economia şi cultura, ştiinţa şi învăţământul, politica şi libertatea de gândire şi acţiune, sfera relaţiilor interumane, tradiţiile şi comportamentul, condiţiile de muncă şi calitatea vieţii.

Necesitatea tranziţiei postdecembriste derivă din numeroasele dificultăţi pe care le-a întâmpinat ţara noastră, atât în plan economic, cât şi în plan social, în special în perioada 1970-1989. După mai bine de *patru decenii de socialism marxist*, mecanismul de funcţionare a vieţii economice şi sociale poate fi definit prin câteva caracteristici principale. Una dintre aceste trăsături era dominaţia proprietăţii de stat şi cooperatiste, monopolul acesteia în toate ramurile economiei naţionale, care şi-a pus amprenta asupra funcţionării întregului sistem economic. Pe această bază s-a impus conducerea unitară centralizată, în sistem de comandă-control, cu ajutorul planului naţional unic al întregii activităţi economice şi sociale.

Planificarea centralizată a dezvoltării întregii economii naţionale era mijlocul principal de dirijare şi corelare a activităţii agenţilor economici din toate ramurile producţiei naţionale. La nivel macroeconomic se puneau bazele strategiei generale de dezvoltare economico-socială şi a tacticii de urmat până la nivelurile inferioare ale economiei. Prin exercitarea capacităţii de decizie, în problemele fundamentale ale activităţii economice la nivel macroeconomic, autonomia managerială a agenţilor economici era limitată la elemente de mică importanţă pentru strategia şi tactica întreprinderii.

Piaţa era considerată o componentă paşnică a sistemului economic, rolul ei reducându-se, în principal, la desfăşurarea actelor de vânzare-cumpărare, legate de aprovizionarea tehnico-materială a întreprinderilor şi de trecere în consumul populaţiei a bunurilor economice necesare. Pârghiile economico-financiare – preţul, dobânda, creditul, salariile, impozitele şi taxele etc. – erau dirijate şi corelate centralizat fără să reflecte, prin nivelul şi evoluţia lor, raportul real dintre cerere şi ofertă pe piaţa factorilor de producţie şi pe cea a bunurilor de consum, nici gradul de eficienţă şi rentabilitatea agenţilor economici.

Relaţiile economice externe ale României erau organizate şi se desfăşurau pe baza planului naţional unic, acţiunea agenţilor economici în acest domeniu era în mare măsură supusă conducerii centralizate a economiei naţionale, aceştia fiind frustraţi de o bună parte a rezultatelor valutare obţinute. Tendinţa de echilibrare sau de activizare a balanţei comerciale se realiza, cu deosebire, prin creşterea forţată a exporturilor şi reducerea drastică a importurilor, cu consecinţe negative asupra satisfacerii cererii pe piaţa internă şi dezvoltării economiei naţionale pe termen mediu şi lung.

Veniturile salariaților nu erau legate de eficiența reală a activității depuse de fiecare lucrător, ci de o eficiență globală, nediferențiată, fapt ce îndepărta tot mai mult producătorii direcți ai bunurilor economice de rezultatele muncii lor. Așa a fost posibilă apariția fenomenului înstrăinării economice, care pătrunsese adânc în psihologia oamenilor, determinând un comportament individual și colectiv bazat pe nepăsare și lipsă de răspundere, cu consecințe directe și puternice asupra motivației muncii, care de la un an la altul, era tot mai slab susținută de pârgurile economico-financiare.

Nivelul scăzut al eficienței și rentabilității activității economice, ca și slaba competitivitate a economiei în cadrul circuitului economic mondial, au determinat o serie de *încercări de perfecționare* a acestui mecanism economic. Întrucât perfecționările aduse nu schimbau elementul fundamental – monopolul proprietății socialiste de stat și cooperatiste – mecanismul de funcționare a economiei nu reușea să stimuleze eficiența și rentabilitatea activității agenților economici, în numele căreia se îmbunătățea, de fapt. Și aceasta pentru că un asemenea mecanism, datorită bazei sale economice, nu putea să realizeze o relație directă între interesul individual și rezultatele activității economice, lipsind ceea ce era esențial: *motivația firească a muncii*. Se rupea, astfel, legătura firească dintre efortul depus și distribuirea rezultatelor.

Toate aceste dificultăți, de natură organizatorică, s-au tradus în rezultate economico-financiare nesatisfăcătoare. Astfel, în 1989 România avea un nivel al PNB pe locuitor de aproape 4 ori mai scăzut decât cel european și se afla sub nivelul mediu mondial, care erau de 8.200 dolari (media europeană), respectiv de circa 3.400 dolari (media mondială). În ceea ce privește indicatorul PNB pe persoană activă (productivitatea muncii sociale), față de o medie europeană de 17.217 dolari și de o medie a țărilor dezvoltate de 32.793 dolari, la nivelul anului 1988, România se prezenta la un nivel mai scăzut de 3,74 ori și respectiv de 7,13 ori. Volumul exportului pe locuitor era, în 1988, de 453 dolari pentru România, față de o medie europeană de 1.885 dolari și de o medie a țărilor europene dezvoltate de 3.635 dolari. Cu toate acestea, în anul 1989 s-a înregistrat un excedent al contului curent al balanței de plăți de 2,8 miliarde dolari, iar la 31 decembrie 1989, rezervele internaționale ale României erau de 1,8 miliarde dolari.

Întrucât succesul tranziției în țara noastră este condiționat de realizarea unui alt sistem de organizare și desfășurare a vieții și activității economice, care să se bazeze pe libertatea de alegere și acțiune a agenților economici, pe intrarea și pe ieșirea liberă a acestora în și din câmpul activității economice, teoria tranziției vizează, în principal trecerea de la sistemul economic centralizat la sistemul economic de piață, descentralizat și cu autonomie reală deplină a agenților economici, aflați în permanență în condiții de concurență.

Evoluția societății a confirmat, iar teoria economică a impus adevărul, potrivit căruia progresul omenirii nu poate fi asigurat decât prin concurența deschisă a agenților economici, bazată pe existența și consacrarea proprietății private, pe predominanța acesteia. În acest sens, pentru aprecierea situației generale a economiei românești trebuie plecat de la proprietate întrucât aceasta și-a pus amprenta asupra rezultatelor, a eficienței activității economice, atât la nivel microeconomic, cât și la nivel macroeconomic.

Din acest punct de vedere, probabil că cea mai grea moștenire lăsată de regimul de comandă constă în gravele dezechilibre care se manifestau în structura de ramură a economiei naționale, care au dezarticulat funcționarea eficientă a sectoarelor și a componentelor de bază ale producției sociale, sacrificând, pe termen lung, criteriile

fundamentale ale raționalității economice și social-ecologice, cu consecințe dezastruoase asupra gradului de satisfacere a trebuințelor vitale ale oamenilor. În cadrul acestor dezechilibre, se detașează, prin efectele lor de antrenare, cele din sectoarele producătoare de factori materiali de producție și sectoarele producătoare de factori de satisfacere (bunuri de consum), dintre ramurile producătoare de factori primari și energie (sectorul primar) și cele ce consumă și valorifică aceste resurse (sectorul secundar), dintre industrie și agricultură, dintre ramurile producției materiale, sectorul serviciilor și cel al infrastructurii etc.

Pentru România, *trecerea la economia concurențială de piață* reprezintă premisa esențială a revitalizării activității economice și îmbunătățirea condițiilor de viață ale populației. Economia de comandă, planificată centralizat s-a dovedit ineficientă, mecanismul ei de funcționare nefiind în măsură să asigure libertatea de acțiune a agenților economici și rentabilizarea activității acestora.

Orientarea spre tipul european de economie de piață are numeroase motivații. În primul rând, țara noastră are relații economice tradiționale cu celelalte țări europene, acestea păstrându-se în virtutea unor cauze care s-au dovedit a fi mai puternice decât confruntările politico-ideologice. În al doilea rând, România are mai multe elemente economice comune cu țările europene, comparativ cu ale țărilor de pe alte continente. La toate aceste elemente de ordin economic se adaugă considerentul politic: *interesul României de a fi acolo unde îi este locul, în Europa unită, prosperă și pașnică.*

Pentru caracterizarea stadiului de dezvoltare economico-socială a țării noastre este indicat să analizăm un ansamblu de indicatori macroeconomici care exprimă potențialul și nivelul economiei, structura acesteia, eficiența folosirii factorilor de producție și gradul de competitivitate internațională, nivelul de trai al populației. Dacă în perioada 1950-1989 creșterea economică s-a bazat îndeosebi pe utilizarea extensivă a factorilor de producție (muncă, natură, capital), după această perioadă s-a trecut la restructurarea economiei care să-i permită o creștere economică de tip intensiv.

Produsul intern brut (PIB) este indicatorul care reflectă în modul cel mai sintetic efectele directe ale perioadei de tranziție, dinamica și structura acestuia relevând rezultatele activității economice și eficiența acesteia (tabelul nr. 1.).

Produsul intern brut a avut o evoluție sinuoasă, acesta fiind o oglindă a rezultatelor reformelor economice și structurale derulate în perioada 1990-2003. În primii ani ai tranziției la economia de piață, când s-au inițiat reformele structurale, produsul intern brut a înregistrat reduceri substanțiale (-5,6% în anul 1990, -12,9% în anul 1991 și -8,8% în anul 1992) ca urmare a diminuării producției, investițiilor și exporturilor, concomitent cu creșterea rapidă a importurilor. În cea de a doua fază a tranziției (1993-1996), s-a înregistrat o majorare a produsului intern brut, pe întreaga perioadă, variația anuală a creșterii situându-se între 1,5% în anul 1993 și 7,1% în anul 1995. Trendul pozitiv al creșterii economice începute în anul 1993 a fost întrerupt în perioada 1997-1999, când produsul intern brut a suferit un declin. Ulterior, începând cu anul 2000, PIB a înregistrat din nou creștere (1,1%), în condițiile în care producția agricolă a acestui an a fost puternic afectată de secetă (-18,1% față de 1999).

În anii 2001-2003, evoluțiile înregistrate de produsul intern brut indică o amplificare a cursului pozitiv al creșterii economice. Astfel, produsul intern brut, în anul 2001 față de anul 2000 a fost mai mare cu 5,3%, în 2002 față de 2001 cu 5,1%, iar în 2003 față de 2002 cu 5,2%. Cu toate aceste rezultate pozitive produsul intern brut a continuat să se situeze sub nivelul înregistrat în anul 1990. Menținerea trendului pozitiv al activității economice va conduce, fără îndoială, la trecerea barierelor inerente ale

Secțiunea Statistică – Informatică economică

tranziției și la o apropiere a României de țările cu niveluri superioare de dezvoltare economică. În anii 2001 și 2002, România, comparativ cu alte țări din Europa Centrală și de Est, a înregistrat cea mai înaltă rată de creștere a produsului intern brut.

Tabelul nr. 1 Evoluția rezultatelor macroeconomice în perioada 1990-2003

Anul	Rata medie anuală a PIB (%)	Rata de creștere a PIB / locuitor (%)	Rata medie anuală a inflației (%)	Excedent / deficit bugetar general în PIB
1990	-5,6	-5,8	5,1	1,0
1991	-12,9	-12,8	170,2	3,2
1992	-8,8	-7,2	210,4	-4,6
1993	-1,5	1,7	256,1	-0,4
1994	3,9	4,0	136,7	-2,4
1995	7,1	7,4	32,3	-2,9
1996	3,9	4,3	38,8	-4,1
1997	-6,1	-5,8	154,8	-3,9
1998	-5,4	-5,2	59,1	-4,1
1999	-3,2	-3,0	45,8	-4,0
2000	1,1	1,3	45,7	-3,6
2001	5,3	7,2	34,5	-3,1
2002	5,1	8,0	22,5	-3,8
2003	5,2	5,5	15,3	-1,4

Sursa: calcule pe baza *Anuarului Statistic al României, 2004*.

În privința ratingului, respectiv imaginii României în lume, acesta a cunoscut îmbunătățiri serioase în ultimii 5 ani. Astfel, în ianuarie 2006, la București, a avut loc prezentarea „*Coface Country Risk @rating*”, realizată de *Coface Franța* (Compagnie Française d'Assurances pour le Commerce Extérieur) – tabelul nr. 2.

Tabelul nr. 2 @rating Romania 2006

RATING	Decembrie 2005	Iunie 2005	Decembrie 2004	Iunie 2004	Decembrie 2003	Iunie 2003
ROMÂNIA	A4	B+	B	B	B	B

Conform calculelor efectuate de *Coface*, ratingul României a crescut în ultimii doi ani de la **B** (ceea ce presupune existența unui mediu economic și politic instabil, capabil să afecteze în continuare un istoric al plăților deja sărac) – în iunie 2003, la **B+** (apreciere pozitivă, creștere economică, ISD și rezerve valutare) – în iunie 2005, ajungând la **A4** (un istoric al plăților mediocru, ce se poate înrăutăți din cauza unui mediu economic și politic ce se deteriorează; cu toate acestea, probabilitatea de neplată este încă admisibilă) – în decembrie 2005.

În același studiu sunt prezentate și estimări / previziuni ale principalilor indicatori economici pentru anii 2005 și 2006. Creșterea economică înregistrează reduceri pentru ultimii doi ani (până la 4,4% pe an, de la 8,3 în 2004), chiar dacă aceeași situație o întâlnim și pentru inflație (de la 11,9% în 2004, la 7,1% în 2006). În privința șomajului constatăm că după reduceri continue până în 2004 (6,2%), reapar creșteri pe ultimii doi ani (7,2% în 2006). Balanța comercială cunoaște deteriorări

serioase (deficitul în 2006 ar fi de 12,4 mld. USD), chiar în condițiile în care exporturile sunt pe o curbă crescătoare din 2001, ajungând la 30,9 mld. USD în 2006. Datoria externă, ca procent în PIB, prezintă și evoluții pozitive (reduceri până în anul 2005, la 37,6%), în anul 2006 este previzionată o nouă creștere pentru acest indicator (42,4%).

În privința etapizării tranziției, se apreciază că analiza procesului de tranziție a țărilor din centrul și estul Europei a reliefat existența a trei etape necesare pentru implementarea caracteristicilor economiei de piață:

- *prima etapă* implică reforme în domeniile: liberalizării prețurilor, liberalizării comerțului și a ratei de schimb și începutul privatizării pe scară redusă, toate acestea reprezentând condiții necesare pentru dezvoltarea activității din sectorul privat;
- *a doua etapă* a tranziției, care include *privatizarea de masă și restructurarea întreprinderilor*, s-a desfășurat mai lent, deoarece aceste măsuri au necesitat mai multă pregătire, atât pentru a crea consensul politic necesar, cât și pentru implementarea infrastructurii;
- *a treia etapă* a tranziției cuprinde *reforma bancară, instituțiile financiare private nebankare, mediul competițional și cadrul legislativ al investițiilor*.

Din punctul de vedere al științei economice, economia României s-a caracterizat prin dezechilibre acute, reflectate în starea de criză profundă, generalizată, de lungă durată – atât ca timp de instalare, cât și ca timp de oprire și înlăturare a efectelor ei negative. Trecerea de la suprapunerea și accentuarea unor crize la prăbușirea în dezechilibre reprezintă forma actuală de existență a economiei naționale.

Esența acestei crize de funcționare a economiei României se manifestă evident și este demonstrată statistic de evoluția principalilor indicatori macroeconomici, a căror înrăutățire după 1980 și accentuare deosebită după 1989 demonstrează că economia României se află în cea mai grea criză de funcționalitate eficientă din ultimii 75 de ani.

Caracterul de lungă durată a crizei economiei românești își are originea în determinarea situației economice din țară. Au fost identificate trei crize, a căror înlănțuire și suprapunere a avut loc pe fondul crizei din economia mondială de la sfârșitul mileniului trecut. *Prima criză* rezultă din modul de funcționare a economiei noastre până în 1989.

Cea de a doua criză din economia României este rezultatul acumulării unor greșeli de politică economică ce s-au produs după 1989, la care s-au adăugat și efectele inevitabile ale tranziției. Afirmația că în 1989 România ar fi fost, din punct de vedere economic, la „punctul zero”, că industria ar fi reprezentat „un morman de fiare vechi”, că agricultura ar fi „primitivă” etc. și trebuie să restaurăm trecutul antebelic constituie un element esențial ce a contribuit la erori de politică economică, concretizate în dogme monetariste și blocaje financiare create în mare măsură artificial, împingându-se tot mai insistent unități industriale și agricole spre o stare falimentară.

Suprapunerea acestor crize, în care scăderea producției se împletește organic cu creșterea inflației și a șomajului, fără ca acestea să fie rezultatul unor restructurări sau re tehnologizări, generează o *a treia criză*, respectiv criza morală și de credibilitate tot mai puternică și atotcuprinzătoare, care se instalează zi de zi, la nivelul întregii populații. Scăderea dramatică a producției, inflația galopantă și devalorizarea uimitoare a leului, creșterea datoriei externe, degradarea continuă a nivelului de trai al majorității populației, corupția ce se manifestă ca un cancer social care se generalizează, constituie tot atâtea motive de apatie, care fac ca poporul să fie nu doar dezamăgit, ci să-și piardă

încrederea și speranța, deoarece consideră că promisiunile nu au fost îndeplinite, iar cei mai mulți nu văd vreun orizont inteligibil.

Înțelegerea implicațiilor crizelor suprapuse, elaborarea și înlăptuirea unui program economico-social coerent, rațional și profund patriotic, prin antrenarea potențialului de cercetare științifică, precum și prin angajarea responsabilă, cinstită și perseverentă a întregului capital uman, reprezintă șansa salvării și așezării economiei noastre naționale pe coordonatele unei funcționări eficiente, normale.

Cercetarea tranziției a fost mult îngreunată de nenumărate dificultăți. Principala problemă a constituit-o lipsa de experiență a specialiștilor români în problematica tranziției. Astfel, dacă era evidentă calea pe care o aveau de parcurs noile democrații, nu la fel de clar era modul de funcționare al unei economii aflate în plină schimbare, respectiv al unei economii în tranziție. O altă problemă serioasă a constituit-o, cel puțin pentru cercetarea tranziției, lipsa datelor sau, în cel mai bun caz, insuficiența acestora.

Din punct de vedere practic, însă, cele mai dificile probleme sunt legate de slaba performanță economică a agenților economici din țara noastră comparativ cu cei vestici. Originea acestor probleme poate fi identificată în două surse: instituțională și tehnologică. Semne ale slabei structurări instituționale sunt observabile încă înainte de căderea regimului comunist. De fapt, se poate aprecia că acesta ar fi unul dintre motivele principale ale eșecului acestui sistem. Împărțirea atribuțiilor decizionale referitoare la gestionarea activelor aflate în proprietatea statului a devenit instabilă și difuză. Eficiența mecanismului de comandă s-a deteriorat rapid din cauza încălcării normelor formale de către manageri, autorități locale și populație în dorința acestora de a-și rezolva propriile probleme.

Dezvoltarea comportamentelor de piață reprezintă, totuși, cea mai importantă tendință manifestată în plan economic în deceniul 1990-2000. Incertitudinea mediului economic obligă la un comportament caracterizat de așteptări adaptive pe termen scurt din partea agenților economici sau chiar din partea gospodăriilor. Inflația produce puternice tensiuni în rândul populației, dar și în rândul firmelor, conducând atât la reducerea drastică a veniturilor reale, cât și la o redistribuire inechitabilă a avuției naționale. Inconsistența intervențiilor statului în activitatea economică se reflectă în frecvențele modificări ale legislației economice, dar și în gradul redus de predictibilitate a politicilor macroeconomice.

Funcționarea cu „viteză redusă” a mecanismelor de piață limitează considerabil comportamentul de maximizare a profitului din partea agenților economici. O altă caracteristică majoră a economiei românești este prezența unui segment necontabilizat, respectiv cel ce include evaziunea fiscală și producția bunurilor ilegale, dar și rezultatul unor activități omise din înregistrările statistice.

Funcționarea agenților economici în tranziția postdecembristă este marcată de câteva caracteristici importante. Din punctul de vedere al proprietății, limitarea proprietății private a condus și la lipsa unui control patronal asupra gestiunii. Totodată, această stare a proprietății a impus un grad înalt de concentrare a activității economice, ceea ce a făcut posibilă dezvoltarea tendințelor monopoliste, în paralel cu deficitul de ofertă pe majoritatea piețelor. Restricțiile impuse de regimul comunist populației au făcut ca prima parte a tranziției să fie definită de puternice presiuni revendicative. Controlul limitat sau inexistent asupra proprietății publice a condus la lipsa oricărei discipline în gestiunea întreprinderilor, făcând posibilă obținerea resurselor (în special financiare) fără restricții, dar și favorizarea dezinteresului pentru diminuarea unor cheltuieli sau pentru efectuarea unor plăți.

În aceste condiții, maximizarea fondului de salarii a devenit, pentru majoritatea agenților economici, funcția-obiectiv. Fără obligativitatea respectării unor indicatori de plan, atenția managerilor s-a îndreptat către presiunea exercitată de sindicate.

O consecință directă a evoluției tranziției în țara noastră a reprezentat-o apariția și dezvoltarea economiei informale, respectiv acele activități care nu sunt contabilizate și, în plus, nu există documente oficiale despre desfășurarea lor. O seamă de condiții favorizante au susținut proliferarea acestor activități, dintre care menționăm pe cele mai importante: fiscalitatea ridicată, mediul de afaceri nefavorabil, precum și ambiguitatea financiară rezultată din extinderea practicii arieratelor. Mediul de afaceri nefavorabil a fost provocat, în primul rând, de birocrăție, corupție și instabilitatea legislativă.

Numeroși economiști români, și nu numai, au fost și sunt preocupați de problemele actuale ale țării noastre, precum și de identificarea soluțiilor acestora. Următoarele perechi **probleme-soluții** sunt considerate esențiale:

- *Funcționalitatea economiei naționale* este aproape blocată la ambele capete: la ieșire, prin scăderea puternică a capacității de absorbție a pieței interne de bunuri de consum, dar și de bunuri de producție, și la intrare, prin imposibilitatea folosirii de către agenții economici a unor credite avantajoase. *Soluția* la această problemă este relansarea prin consum a producției, concomitent cu subordonarea politicilor de creditare înviiorării producției naționale de bunuri;
- *Procesul de privatizare*, în forma sa directă, depinde de apariția de întreprinzători privați, care să producă sau să presteze servicii, în loc să aibă ca rezultat apariția de noi firme și creșterea gradului de concentrare a producției la cele existente. Prin urmare, el se soldează cu dispariția continuă a întreprinderilor private mici și mijlocii. În ceea ce privește procesul de privatizare, în forma sa indirectă, prin vânzarea activelor întreprinderilor, eficiența lui postprivatizare, atât sub aspect economic, cât și social-uman, este necorespunzătoare. *Soluția* este o politică distinctă, cu pârghii și mecanisme economico-financiare pentru IMM-uri, care să încurajeze apariția și dezvoltarea lor, și în funcție de interesele unor domenii și sectoare ale economiei naționale, ale unor zone geoeconomice și sociale. Privatizarea prin vânzarea unor active, poate să fie făcută rapid acolo unde sunt create condițiile și se asigură criteriile de eficiență economică, socială, ecologică și de dezvoltare regională, dar „să ne grăbim încet”, pentru că rezultatele bune nu se obțin în grabă;
- *Blocajul economico-financiar* arată că, din punctul de vedere al funcționalității economiei, aproape că nu mai este economie. Există, în acest sens, un proiect de deblocare a circuitelor reale și monetare din economie, elaborat de AGER, dar pe care nu l-a luat în seamă nici un guvern de până acum;
- *Există două economii*, una subterană, prosperă și alta la suprafață, în mare suferință, ambele fiind rezultatul, cu preponderență, a politicilor greșite în domeniul fiscalității și creditului, ca și a bazelor juridice neclare și incoerente în reglementarea afacerilor. Pentru aducerea economiei subterane la suprafață și pentru dezvoltarea economiei la „vedere”, se impun schimbarea radicală a politicilor macroeconomice – fiscal-monetară și de credit, valutară – ca și intensificarea controlului afacerilor;
- Deși în *agricultură*, în mare parte, privatizarea este încheiată, ne dăm seama că eficiența muncii din așa-zisele ferme agricole a fost dată înapoi cu peste 75 de ani. Este nevoie de un set de politici prin care să fie încurajate și sprijinite fermele care

exploatează pământul în asocieri, cele privat-individuale care produc pentru piață. Este necesară apariția de ferme de aprovizionare și de producție, dar și de ferme de colectare a produselor agricole și valorificare directă pe piața internă sau externă;

- Problemă gravă este și *lipsa unei strategii cu privire la configurația structurii de ramură a producției naționale, a sectoarelor și produselor strategice*, sau a celor cu *capacitate sporită de competiție pe piața externă*, fapt datorat inexistenței unei preocupări, cu privire la proiectarea dezvoltării prin programe selective și alternative de urmat, cu toate că există institute de cercetare economică cu foarte buni specialiști. *Soluția* este finanțarea cercetării, sub formă de proiecte de dezvoltare care să oglindească, pe baze științifice, tendințele din economia mondială, ca și impactul acestora asupra structurii de ramură a producției, până la produsele de bază inclusiv;
- *Capitalul autohton este firav, iar cel străin este descurajat să se manifeste*, fapt ce ne pune în situația de a ne învârti într-un cerc vicios: pe de o parte, restructurarea și dezvoltarea economică necesită capitaluri puternice, iar, pe de altă parte, acestea nu există, blocându-se cel mai important proces al relansării economice. Este, deci, necesară o politică distinctă pentru apariția, formarea și dezvoltarea capitalului autohton în domeniul creditului și fiscalității și o politică distinctă pentru atragerea capitalului străin, cu două variante: pentru domeniile unde avem noi interes să apară investiții directe, cu oferta unor avantaje atractive, iar cu domeniile unde au ei interes, cu facilități normale, fără deosebiri;
- *Restructurarea activității de producție a marilor întreprinderi este concepută simplist și unilateral*. Această problemă trebuie studiată de la caz la caz, cu integrarea unor analize de specialitate. Evident că procesul de restructurare a marilor întreprinderi presupune a fi realizat de către stat, care, apoi, să găsească cea mai bună soluție privind forma de proprietate sau de management.
- *Este necesară o protecție națională*, prin sistemul taxelor vamale sau a altor mijloace directe sau indirecte, față de agresivitatea produselor străine, cu desprinderea acelor modalități prin care agenții naționali să fie sprijiniți și încurajați să-și îmbunătățească performanțele.

Libertatea dobândită în urma evenimentelor din decembrie 1989 pare să fi produs o descumpănire din care românii nu dau semne să-și revină. Identificarea problemelor tranziției a fost urmată de stabilirea obiectivelor acesteia, cel puțin la nivel general (de multe ori doar declarativ), nu însă și de supravegherea îndeplinirii lor. Fiind vorba de problemele vitale ale asigurării securității naționale și ale asigurării trecerii la noile valori democratice europene și la condițiile de bază ale prosperității economice, obiectivele prioritare sunt legate de:

- trecerea la economia capitalistă de piață;
- dezvoltarea și modernizarea economico-socială pe baza noilor valori și standarde europene;
- integrarea în structurile militare NATO;
- integrarea în Uniunea Europeană.

Tranziția pe care o are de parcurs țara noastră în plan politic, economic și social-cultural, reprezintă un sens normal, dezirabil, dacă avem în vedere că vrem să realizăm o economie de piață modernă care să asigure utilizarea eficientă a resurselor economice, capabilă să ridice corespunzător standardele de viață ale cetățenilor noștri,

să creeze condițiile integrării avantajoase în Uniunea Europeană, în fluxurile circuitului economic mondial, în lumea dezvoltată și civilizată.

BIBLIOGRAFIE

1. Chiriță, N., Scarlat, E. Politici macroeconomice. Teorie și aplicații, Editura Economică, București, 1998
2. Ciurlău, C. (coordonator) PREVIZIUNE ECONOMICĂ – Abordare conceptual-metodologică, Editura Universitaria, Craiova, 2003
3. Dobrescu, E. Tranziția în România: abordări econometrice, Editura Economică, București, 2002
4. Iancu, A. POLITICĂ și ECONOMIE – Repere ale unui sistem economic performant, Editura Expert, București, 2000
5. Negucioiu, A. Tranziția rațională, Editura Economică, București, 1999
6. Popescu, C. Tranziția prin criză, Editura Eficient, București, 1995
7. Rugină, A. Teoria și practica economică în epoca de tranziție și după, Editura Fundației România de Măine, București, 1994